

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ

вул. Інститутська, 9, м. Київ, 01601, Україна
телефон: 0-800-505-240,
+380 (50) 462-00-90
e-mail: nbu@bank.gov.ua Код ЄДРПОУ 00032106
web: <https://bank.gov.ua>

NATIONAL BANK OF UKRAINE

9, Instytutska St., Kyiv, 01601, Ukraine
phone: +380 (44) 298-65-55,
+380 (50) 462-00-90
e-mail: nbu@bank.gov.ua
web: <https://bank.gov.ua>

Адресатам (за списком розсилання)

Щодо дотримання законодавства
у сфері споживчого кредитування

З метою забезпечення дотримання фінансовими установами вимог Закону України “Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення державного регулювання ринків фінансових послуг” від 22.11.2023 № 3498-IX (далі – Закон № 3498-IX) та у зв’язку з надходженням запитів від асоціацій фінансових установ та окремих фінансових установ, у доповнення до листа Національного банку України (далі – Національний банк) за вих. № 14-0004/3433 від 15.01.2024 (далі – Лист) надаємо додаткові роз’яснення щодо виконання окремих вимог Закону № 3498-IX.

1. Щодо нарахування неустойки (штрафу, пені) та інших платежів, передбачених договором про споживчий кредит за прострочення виконання зобов’язань після спливу тридцятого дня включно з дня набрання чинності Законом № 3498-IX.

Законом № 3498-IX внесені зміни, зокрема до пункту 6 Розділу IV “Прикінцеві та перехідні положення” Закону України “Про споживче кредитування” (далі – Закон про споживче кредитування).

Так, пункт 6 Розділу IV “Прикінцеві та перехідні положення” Закону про споживче кредитування викладено у новій редакції, відповідно до якої у разі прострочення споживачем у період з 1 березня 2020 року до припинення зобов’язань за договором про споживчий кредит, укладеним до тридцятого дня включно з дня набрання чинності Законом № 3498-IX, у тому числі того, строк дії якого продовжено після набрання чинності Законом № 3498-IX, споживач звільняється від відповідальності перед кредитором за таке прострочення. У тому числі, але не виключно, споживач у разі допущення такого прострочення

ДОКУМЕНТ СЕД НБУ АСКОД

Підписувач Лобайчук Ольга Володимирівна
Сертифікат 36186A0FEAAD76B204000000400D00005B8A0000
Дійсний до: 03.07.2025 14:18:19

Національний банк України

14-0004/12907
від 19.02.2024 17:23

звільняється від обов'язку сплати кредитодавцю неустойки (штрафу, пені) та інших платежів, передбачених договором про споживчий кредит за прострочення виконання (невиконання, часткове виконання) споживачем зобов'язань за таким договором. Забороняється збільшення процентної ставки за користування кредитом з інших причин, ніж передбачені частиною четвертою статті 1056¹ Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), у разі невиконання зобов'язань за договором про споживчий кредит у період, зазначений у цьому пункті. Дія положень цього пункту поширюється, у тому числі, на кредити, визначені частиною другою статті 3 Закону про споживче кредитування.

Водночас встановлено, що неустойка (штраф, пеня) та інші платежі, сплата яких передбачена договором про споживчий кредит, нараховані за період, зазначений у цьому пункті, за прострочення виконання (невиконання, часткове виконання) зобов'язань за таким договором, підлягають списанню кредитодавцем.

Також звертаємо увагу, що на підставі Закону № 3498-IX було виключено пункт 6¹ розділу IV “Прикінцеві та перехідні положення” Закону про споживче кредитування.

При цьому, звертаємо увагу, що відповідно до частини другої статті 627 ЦК України у договорах за участю фізичної особи-споживача враховуються вимоги законодавства про захист прав споживачів.

Також частиною третьою статті 1054 ЦК України визначено, що особливості регулювання відносин за договором про надання споживчого кредиту встановлені законом.

У преамбулі Закону про споживче кредитування передбачено, що цей Закон визначає загальні правові та організаційні засади споживчого кредитування в Україні відповідно до міжнародно-правових стандартів у цій сфері, тобто його норми є спеціальними, які регулюють правовідносини за договорами про надання споживчого кредиту.

Додатково інформуємо, що наразі у профільному комітеті Верховної Ради України на доопрацюванні із урахуванням поправок та пропозицій суб'єктів права законодавчої ініціативи знаходиться проект Закону України про внесення змін до ЦК України щодо споживчого кредитування № 9424 від 27.06.2023, розроблений з метою синхронізації змін законодавства про споживче кредитування та кореспондуючих положень ЦК України.

Враховуючи вищезазначене, додатково до Листа повідомляємо, що положення пункту 6 Розділу IV “Прикінцеві та перехідні положення” Закону про споживче кредитування не застосовуються до договорів споживчого кредиту, які укладатимуться після спливу тридцятого дня включно з дня набрання чинності Законом № 3498-IX.

ДОКУМЕНТ СЕД НБУ АСКОД

Підписувач Лобайчук Ольга Володимирівна

Сертифікат 36186A0FEAAD76B204000000400D00005B8A0000

Дійсний до: 03.07.2025 14:18:19

Національний банк України

14-0004/12907

від 19.02.2024 17:23

2. Щодо максимального розміру денної процентної ставки.

Як було зазначено у Листі, відповідно до пункту 17 Розділу IV “Прикінцеві та перехідні положення” Закону про споживче кредитування тимчасово протягом 240 днів з дня набрання чинності Законом № 3498-IX, тобто до 20.08.2024 включно, встановлено максимальний розмір денної процентної ставки, який не може перевищувати:

- протягом перших 120 днів - 2,5 % (до 22.04.2024 включно);
- протягом наступних 120 днів - 1,5 % (з 23.04.2024 до 20.08.2024 включно).

На підставі частини п'ятої статті 8 Закону про споживче кредитування починаючи з 241 дня з дня набрання чинності Законом № 3498-IX, тобто з 21.08.2024, максимальний розмір денної процентної ставки, розрахованої відповідно до частини четвертої статті 8 Закону про споживче кредитування не може перевищувати 1%.

Пунктом 9 частини першої статті 12 Закону про споживче кредитування встановлено, що у договорі про споживчий кредит зазначається денна процентна ставка, її розрахунок та загальні витрати за споживчим кредитом (крім споживчих кредитів, виконання зобов'язань за якими забезпечено заставою/іпотекою або правом довірчої власності), орієнтовна реальна річна процентна ставка та орієнтовна загальна вартість кредиту для споживача на дату укладення договору про споживчий кредит.

Отже, за договорами про споживчий кредит, які укладатимуться зі споживачами після набрання чинності Законом № 3498-IX, в тому числі строк кредитування за якими триватиме після 21.08.2024, денна процента ставка повинна розраховуватися на дату укладення договору про споживчий кредит з урахуванням законодавчих обмежень, встановлених саме на дату укладання такого договору. При цьому, денна процента ставка залишається незмінною протягом усього строку кредитування за договором про споживчий кредит за умови, що до нього не вносилися зміни щодо складових показників, які застосовуються для обчислення денної процентної ставки (строку кредитування, загальних витрат за споживчим кредитом та загального розміру кредиту).

Разом з тим, зауважуємо, що відповідно до частини третьої статті 8 Закону про споживче кредитування обчислення реальної річної процентної ставки та денної процентної ставки має базуватися на припущенні, що договір про споживчий кредит залишається дійсним протягом погодженого строку та що кредитодавець і споживач виконують свої обов'язки на умовах та у строки, визначені у договорі.

ЦК України визначає настання правових наслідків у разі зміни договору. Так, у разі зміни договору зобов'язання сторін змінюються відповідно до змінених умов щодо предмета, місця, строків виконання тощо. У разі зміни або розірвання договору зобов'язання змінюється або припиняється з моменту

ДОКУМЕНТ СЕД НБУ АСКОД

Підписувач Лобайчук Ольга Володимирівна

Сертифікат 36186A0FEAAD76B204000000400D00005B8A0000

Дійсний до: 03.07.2025 14:18:19

Національний банк України

14-0004/12907

від 19.02.2024 17:23

досягнення домовленості про зміну або розірвання договору, якщо інше не встановлено договором чи не обумовлено характером його зміни (частини перша та третя статті 653 ЦК України).

Таким чином, у разі внесення змін до договору про споживчий кредит в частині складових показників, які застосовуються для обчислення денної процентної ставки (строку кредитування, загальних витрат за споживчим кредитом та загального розміру кредиту), необхідно здійснювати розрахунок денної процентної ставки з урахуванням вимог Закону про споживче кредитування щодо максимального розміру денної процентної ставки, визначеного на день внесення таких змін до договору про споживчий кредит.

3. Щодо розрахунку денної процентної ставки за договором про споживчий кредит з типом кредиту “кредитна лінія”.

Відповідно до пункту 5 частини першої статті 1 Закону про споживче кредитування термін “кредитна лінія” визначено як вид кредиту, надання якого здійснюється повністю або частинами в узгоджені сторонами строки протягом строку кредитування. При цьому може бути передбачено право споживача отримати кредит у межах встановленого кредитного ліміту у разі часткового або повного погашення кредиту протягом строку кредитування, визначеного в договорі про споживчий кредит.

Проте варто зауважити, що бізнес-модель з надання споживчих кредитів за видом “кредитна лінія” не притаманна для ринку мікрокредитування, зокрема для фінансових компаній.

Виходячи з терміну “споживчий кредит (кредит)”, визначеного у пункті 11 частини першої статті 1 Закону про споживче кредитування, економічна потреба в отриманні споживчого кредиту для споживача полягає виключно для придбання товарів (робіт, послуг) та задоволення власних потреб, не пов’язаних з підприємницькою, незалежною професійною діяльністю або виконанням обов’язків найманого працівника.

Враховуючи економічну сутність споживчого кредитування, у випадку застосування фінансовою установою такого виду кредитування як кредитна лінія, розрахунок денної процентної ставки необхідно здійснювати щоразу при наданні кожного окремого траншу за договором про споживчий кредит з урахуванням вимог Закону про споживче кредитування щодо максимального розміру денної процентної ставки, визначеного на день розрахунку.

Окремо звертаємо увагу, що згідно з абзацом першим частини сьомої статті 12 Закону про споживче кредитування зміна умов договору про споживчий кредит можлива тільки за згодою сторін. Умова договору про споживчий кредит про можливість внесення до договору змін в односторонньому порядку є нікчемною.

ДОКУМЕНТ СЕД НБУ АСКОД

Підписувач Лобайчук Ольга Володимирівна

Сертифікат 36186A0FEAAD76B204000000400D00005B8A0000

Дійсний до: 03.07.2025 14:18:19

Національний банк України

14-0004/12907

від 19.02.2024 17:23

Відповідно до абзацу першого частини першої статті 13 Закону про споживче кредитування договір про споживчий кредит, договори про надання додаткових та/або супутніх послуг кредитором і третіми особами та зміни до них укладаються у письмовій формі (у паперовому вигляді або у вигляді електронного документа, створеного згідно з вимогами, визначеними Законом України “Про електронні документи та електронний документообіг”, а також з урахуванням особливостей, передбачених Законом України “Про електронну комерцію”).

У зв'язку з тим, що у разі споживчого кредитування на умовах кредитної лінії при наданні кожного траншу відбувається зміна складових показників (строку кредитування, загальних витрат за споживчим кредитом та загального розміру кредиту), які застосовуються при розрахунку денної процентної ставки, та відповідно змінюється денна процентна ставка, тому **такі зміни є зміною істотних умов договору і потребують оформлення у письмовій формі шляхом укладання додаткового договору до договору про надання споживчого кредиту.**

Наголошуємо, що фінансові установи зобов'язані неухильно дотримуватися вимог законодавства у сфері споживчого кредитування.

Звертаємо увагу, що відповідно до частини шостої статті 8 Закону про споживче кредитування Національний банк має право встановлювати додаткові вимоги до складових розрахунку денної процентної ставки з метою уникнення недобросовісних практик розрахунку денної процентної ставки.

4. Щодо відображення розрахунку денної процентної ставки в договорі про споживчий кредит.

За результатом аналізу примірних договорів про споживчий кредит, які надійшли до Національного банку від фінансових установ, в порядку безвиїзного нагляду виявлено випадки недотримання вимог пункту 9 частини першої статті 12 Закону про споживче кредитування, а саме: відсутність у договорах про споживчий кредит розрахунку денної процентної ставки або дублювання формули, за якою здійснюється такий розрахунок відповідно до частини четвертої статті 8 Закону про споживче кредитування, замість фактичного розрахунку денної процентної ставки з використанням цифрових значень показників складових такого розрахунку, що визначаються умовами кожного окремого договору про споживчий кредит.

Звертаємо увагу, що договір про споживчий кредит повинен містити фактичний розрахунок денної процентної ставки з використанням цифрових значень показників складових такого розрахунку, що визначаються умовами кожного окремого договору про споживчий кредит.

Принагідно нагадуємо, що відповідно до пункту 6 розділу II Положення про додаткові вимоги до договорів небанківських фінансових установ про надання

ДОКУМЕНТ СЕД НБУ АСКОД

Підписувач Лобайчук Ольга Володимирівна

Сертифікат 36186A0FEAAD76B204000000400D00005B8A0000

Дійсний до: 03.07.2025 14:18:19

Національний банк України

14-0004/12907

від 19.02.2024 17:23

коштів у позику (споживчий, фінансовий кредит), затвердженого Постановою Правління Національного банку України 03.11.2021 № 113 договори викладаються з дотриманням технічних вимог до договорів, наведених у додатку до цього Положення, зокрема у тексті договору напівжирним накресленням викладається цифрове значення кількісних характеристик умов фінансової послуги з урахуванням статті 12 Закону про споживче кредитування, а також цифрове значення вартості та інших витрат за фінансовою послугою.

5. Щодо попередження споживача про можливі наслідки внесення суми грошового зобов'язання в останній день строку надання кредиту

Аналізуючи примірні договори про споживчий кредит в порядку безвиїзного нагляду Національним банком також виявлено непоодинокі випадки наявності у договорі про споживчий кредит положень щодо необхідності здійснення споживачем платежу з метою уникнення простроченої заборгованості за кредитом, зокрема за п'ять робочих днів до дати, встановленої графіком платежів.

Положеннями статті 526 ЦК України визначено, що зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог - відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться.

Відповідно до статті 530 ЦК України якщо у зобов'язанні встановлений строк (термін) його виконання, то воно підлягає виконанню у цей строк (термін).

Статтею 531 ЦК України передбачено право боржника виконати свій обов'язок достроково.

Згідно з нормами частини першої статті 612 ЦК України боржник вважається таким, що прострочив, якщо він не приступив до виконання зобов'язання або не виконав його у строк, встановлений договором або законом.

На виконання вимог пункту 10 частини першої статті 12 Закону про споживче кредитування у договорі про споживчий кредит, зокрема повинен зазначатися порядок повернення кредиту та сплати процентів за користування споживчим кредитом, власних комісій та інших платежів (за наявності), включно із кількістю платежів, їх розміром та періодичністю внесення, у вигляді графіка платежів (у разі кредитування у вигляді кредитування рахунку, кредитної лінії графік платежів може не надаватися).

Відповідно до частини першої статті 16 Закону про споживче кредитування споживач має право в будь-який час повністю або частково достроково повернути споживчий кредит, у тому числі шляхом збільшення суми періодичних платежів.

Крім того, абзацом першим частини п'ятої статті 12 Закону про споживче кредитування встановлено, що умови договору про споживчий кредит, які

ДОКУМЕНТ СЕД НБУ АСКОД

Підписувач Лобайчук Ольга Володимирівна

Сертифікат 36186A0FEAAD76B204000000400D00005B8A0000

Дійсний до: 03.07.2025 14:18:19

Національний банк України

14-0004/12907

від 19.02.2024 17:23

обмежують права споживача порівняно з правами, встановленими цим Законом, є нікчемними.

Отже, у сфері споживчого кредитування споживачу надано право на дострокове виконання зобов'язання, яке він на свій розсуд може реалізувати в межах строків, встановлених договором про споживчий кредит.

Таким чином, умова договору про споживчий кредит щодо необхідності здійснення споживачем платежу з метою уникнення простроченої заборгованості за кредитом, зокрема за п'ять робочих днів до дати, встановленої графіком платежів та аналогічні за сутністю умови, є такими, що обмежують права споживача порівняно з правами, встановленими Законом про споживче кредитування, відповідно є нікчемними.

Враховуючи зазначене, **Національний банк застерігає фінансові установи від створення юридичних конструкцій з метою ухилення від дотримання вимог законодавства про захист прав споживачів фінансових послуг, в тому числі щодо максимального розміру денної процентної ставки.**

У випадку необхідності надання роз'яснень з інших питань щодо практичних аспектів реалізації Закону № 3498-IX просимо звертатись до Управління захисту прав споживачів фінансових послуг Національного банку на електронну адресу nbu@bank.gov.ua.

Начальник Управління захисту
прав споживачів фінансових послуг

Ольга ЛОБАЙЧУК

Олена Комарова
(044) 527-32-63

ДОКУМЕНТ СЕД НБУ АСКОД

Підписувач Лобайчук Ольга Володимирівна
Сертифікат 36186A0FEAAD76B204000000400D00005B8A0000
Дійсний до: 03.07.2025 14:18:19

Національний банк України

14-0004/12907
від 19.02.2024 17:23